

УДК 328.132-043.2:328.34

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.54.37>

ВПЛИВ БІКАМЕРАЛІЗМУ НА ПРИЙНЯТТЯ ЗАКОНІВ ТА ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ

Віталій Сливка

*Ужгородський національний університет, факультет суспільних наук,
кафедра політології і державного управління
вул. Університетська, 14, 88000, м. Ужгород, Україна*

В статті досліджується вплив бікамералізму на процес прийняття законів та формування політичних рішень. Розглядається бікамералізм, як система парламентської структури, яка передбачає існування двох палат у законодавчому органі та впливає на процес законотворчості і прийняття рішень у різних країнах. У статті висвітлено переваги та недоліки бікамеральної системи, а також порівнюються різні моделі цієї системи у світі. Досліджуються практичні аспекти роботи бікамеральних парламентів, включаючи розподіл повноважень між палатами, процедури прийняття законів, взаємодію з іншими гілками влади та вплив на політичну стабільність. Ключові фактори, що впливають на зміну структури парламенту, включають різні завдання та функції, які визначають його як політичний центр законотворчості та інституцію для формування програми державного розвитку країни. Впровадження бікамеральної системи дозволяє підтримувати баланс влади в парламенті, врівноважуючи представницькі функції кожної з палат, а також підвищувати рівень юридичної компетентності в процесі законотворчості. Бікамеральна структура парламенту є ефективним механізмом для встановлення та підтримання соціального балансу в суспільстві. У порівнянні з однопалатними парламентами, які здебільшого характерні для менших, більш однорідних і централізованих країн, бікамеральні структури демонструють свою ефективність у країнах з багатосистемним суспільством та складною федеральною структурою. Визначено, що бікамералізм має свої переваги та недоліки, а вплив на прийняття законів та формування політичних рішень залежить від конкретних умов і контексту кожної країни. Бікамеральний парламент, як модель, з одного боку, служить для децентралізації влади, що виявляється у різних типах його двопалатної структури. Висновки статті допомагають краще зрозуміти роль бікамералізму в законодавчому процесі та його вплив на формування політичних рішень у сучасному світі.

Ключові слова: бікамералізм, парламент, бікамеральна структура парламенту, бікамеральна система, парламентська структура.

Постановка проблематики. Вплив бікамералізму на прийняття законів та формування політичних рішень становить важливу тему в політичній науці. Системи з двома парламентськими палатами або камерами передбачають наявність двох законодавчих органів, які можуть впливати на процес законотворення та ухвалення рішень у різних країнах різними способами. Переваги бікамеральної системи включають більш докладний процес прийняття законів завдяки наявності додаткового етапу розгляду та обговорення законопроектів. Крім того, ця система може сприяти кращому врахуванню різних груп інтересів та запобігати концентрації влади в одній палаті. Однак можуть виникнути й недоліки, такі як затримки у процесі прийняття законів через необхідність узгодження позицій двох палат, а також можливість політичних блокувань. Вплив бікамеральності на політичні рішення може бути складним і змінюватися в залежності від конкретних умов і політичної культури країни. Аналіз впливу бікамералізму на прийняття законів та формування політичних рішень може допомогти в оцінці його впливу на стабільність і ефективність управління,

а також на процеси прийняття та реалізації законів. Порівняльне дослідження структур верхньої палати в різних країнах регіону дозволяє виокремити загальні тенденції та відмінності у використанні бікамералізму в політичних системах. Аналіз ролі бікамералізму актуальний у контексті сучасних викликів, таких як демократичні процеси, рівень прозорості та відповідальності, а також адаптація до змін у геополітичних умовах. Проведення аналізу може надати рекомендації для можливих реформ в політичних системах, спрямованих на покращення ефективності та представництва. Актуальність цієї теми полягає в її спроможності внести значний внесок у розуміння політичних та інституційних аспектів, сприяючи таким чином розвитку більш стабільних та ефективних політичних систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти впливу бікамералізму на прийняття законів та формування політичних рішень представлені у наукових працях Фісуна О. А., Павлишина О. В., Дурдинця М. Ю., Ірклієнко А. І. та ін.

Формулювання цілей. Мета даного дослідження полягає у тому, щоб на основі аналізу наукових доробок вітчизняних та зарубіжних вчених, визначити і проаналізувати вплив бікамералізму на прийняття законів та формування політичних рішень.

Виклад основного матеріалу. Бікамералізм, система, в якій законодавчий орган складається з двох палат або камер, може мати значний вплив на процес прийняття законів та формування політичних рішень [1, с. 35]. У загальному сенсі, бікамералізм представляє собою складну систему розподілу владних повноважень у державі, яка базується на принципах народного представництва. Ця система формується через виборчі процеси, структурні та функціональні зв'язки в парламенті, а також через взаємодію з главою держави та іншими гілками влади. Бікамеральний парламент слугує засобом децентралізації влади, що виявляється у різних формах його двопалатної структури. Крім того, така організація парламенту забезпечує подвійну легітимність як його рішень, так і самого парламенту як представницького органу. У цьому контексті, бікамералізм є важливим елементом конституційної демократії [2, с. 180].

Бікамералізм є наслідком еволюції правової свідомості у напрямку демократизації політико-правової системи. Ефективне функціонування двопалатного парламенту можливе в країнах з високим рівнем політичної культури та розвинутою правовою свідомістю. Основними факторами, що впливають на структуру парламенту, є різноманітні завдання та функції, які визначають його як політичний центр законотворчості та інститут, що формує державну програму розвитку країни. Впровадження бікамеральної системи допомагає зберегти баланс сил у парламенті, збалансувати представницькі функції кожної з палат та підвищити рівень юридичної компетентності в законотворчому процесі [3, с. 62].

Особливості впливу бікамералізму на прийняття законів та формування політичних рішень включають наступне:

Двопалатний процес законотворення. У бікамеральних системах законопроекти проходять через дві окремі палати або камери, де вони розглядаються та обговорюються. Це сприяє більш детальному аналізу та обґрунтованому ухваленню рішень.

Додатковий рівень розгляду. Наявність двох палат дозволяє провести більше обговорень та врахувати різні точки зору, що може призвести до збалансованих та розроблених законопроектів.

Запобігання концентрації влади. Бікамеральна система може зменшити ризик концентрації влади в одній палаті, оскільки обидві палати можуть мати різні політичні склади.

Більше представництва. Врахування інтересів різних регіонів або груп населення може бути забезпечено за умови, що кожна палата має свою унікальну систему представництва.

Можливість блокування. Бікамеральна система може призвести до затримок у прийнятті законів через різні підходи до них у двох палатах, а також до можливості політичних блокувань.

Вплив на політичну стабільність. Порівняно з однопалатними системами, бікамеральні системи можуть впливати на політичну стабільність країни через потенційні конфлікти між палатами та необхідність узгодження позицій.

У кожній конкретній ситуації вплив бікамералізму може виявлятися по-різному в залежності від політичної культури, історичних умов та правової системи країни.

Бікамеральна система надає можливість подвійного рівня перевірки для законопроектів, що забезпечує більш ретельний та всебічний розгляд кожної законодавчої ініціативи. Кожна палата має свою власну структуру і склад, що дозволяє представляти різні інтереси та підходи до законотворчого процесу. Верхня палата часто включає представників регіонів або соціальних груп, які можуть не бути повноцінно представлені в нижній палаті, що сприяє врахуванню більш широкого спектра думок та потреб. Це дає можливість виявити та усунути потенційні недоліки законопроекту ще до його прийняття, підвищуючи якість і ефективність законодавства. Проходження законопроектів через обидві палати вимагає досягнення компромісу та консенсусу між різними політичними силами, що є важливим аспектом бікамеральної системи. Такий підхід стимулює конструктивний діалог і співпрацю між партіями та окремими депутатами, що допомагає знаходити баланс між різними інтересами і поглядами. Компромісні рішення, досягнуті в процесі обговорення та перегляду законопроектів, зазвичай є більш зваженими і прийнятними для більшості учасників процесу, що сприяє їх подальшій реалізації. Це також знижує ймовірність виникнення політичних криз і конфліктів, пов'язаних з ухваленням законів. Бікамеральна система може сприяти стабільності та легітимності ухваленням рішень, оскільки процес двоступінного розгляду законопроектів додає додатковий рівень перевірки і балансу. Законопроекти, які успішно проходять через обидві палати, зазвичай мають більш високу підтримку та визнання як серед політиків, так і серед громадськості. Це підвищує довіру до прийнятих законів і сприяє їх стабільному впровадженню та дотриманню. Крім того, такий підхід допомагає забезпечити більшу прозорість і підзвітність у законотворчому процесі, що є важливим для підтримки демократичних принципів і цінностей. У підсумку, бікамералізм не тільки покращує якість законодавства, але й зміцнює політичну систему в цілому, роблячи її більш стійкою і адаптивною до змін [4, с. 55].

Розподіл законодавчої влади між двома палатами сприяє більшій рівновазі у процесі законотворення. Кожна з палат має свої унікальні повноваження та обов'язки, що допомагає контролювати владу і запобігає її концентрації в одних руках. Однак, бікамералізм може також створювати затримки у прийнятті законів та блокувати реформи, особливо якщо між палатами існують значні політичні розбіжності. У двопалатних парламентах одна палата часто представляє регіональні інтереси, що дозволяє збалансувати вплив центральних та регіональних сил у процесі ухвалення рішень.

Різні моделі бікамералізму відрізняються методами вирішення конфліктів між двома палатами. Ці варіації включають інституційні особливості, які визначають, як саме взаємодіють парламентські палати і як вони узгоджують свої рішення. Однією з ключових інституційних особливостей є механізм врегулювання розбіжностей між палатами. Наприклад, у деяких системах передбачено створення погоджувальних комітетів, які включають представників обох палат і працюють над досягненням компромісу. В інших випадках одна з палат може мати перевагу в певних сферах, що дозволяє швидше вирішувати конфлікти. Такі механізми впливають на те, наскільки оперативно і ефективно можуть ухвалюватися

закони. Різні варіанти бікамералізму включають в себе інституційні особливості взаємодії парламентських палат, які визначають специфіку їхньої роботи. Важливо, хто має право ініціювати законопроекти: чи це повноваження розподілене рівномірно між палатами, чи одна з них має більше прав у цій сфері. Кількість разів, коли законопроекти розглядаються в кожній палаті, також може відрізнятися: в одних системах передбачено кілька читань і обговорень, в інших – процес може бути спрощеним. Остаточне слово під час прийняття рішення може належати одній з палат або вимагати обов'язкової згоди обох, що також впливає на швидкість і якість законодавчого процесу. Різні бікамеральні системи відрізняються за кількома критеріями, включаючи механізми формування та повноваження кожної з палат. Наприклад, у деяких країнах верхня палата формується шляхом прямих виборів, в інших – призначенням або непрямими виборами. Повноваження палат можуть бути асиметричними: одна з палат може мати більше впливу на бюджетні питання, тоді як інша – на конституційні зміни. Така розділеність повноважень і обов'язків дозволяє забезпечити баланс інтересів різних соціальних груп і регіонів, а також підвищити обґрунтованість та стабільність прийнятих рішень. Незважаючи на складність і можливі затримки у прийнятті законів, бікамералізм сприяє більш детальному і всебічному розгляду законодавчих ініціатив, що є важливим для демократичного розвитку.

Бікамеральна структура парламенту виступає ефективним інструментом для забезпечення та підтримання соціальної рівноваги в суспільстві. На відміну від однопалатних парламентів, які часто зустрічаються у менших, більш однорідних і централізованих державах, двопалатні системи показують свою ефективність у країнах з різноманітним суспільним устроєм і складною федеративною структурою. У таких країнах існує багато внутрішніх відмінностей, включаючи геополітичні, культурні, ментальні, економічні та виборчі розбіжності. Це створює ситуацію, де суспільство складається з різних соціально-політичних або етнічних сегментів, які не завжди об'єднані між собою [5].

Так, дискусії щодо того, яку структуру законодавчого органу обрати, завжди викликають активні обговорення серед політологів. Співність між унікамералізмом і бікамералізмом полягає в тому, що обидва підходи мають свої переваги, але разом з тим вони мають і свої недоліки. Прихильники унікамералізму вважають, що однопалатний парламент є більш ефективним і економічно вигідним. Відсутність другої палати дозволяє прискорити законотворчий процес, зменшити бюрократію і скоротити витрати на утримання додаткових депутатів та адміністративного апарату. Унікамералізм також сприяє більш чіткій і узгодженій політиці, оскільки всі законодавчі рішення приймаються єдиним органом, що зменшує ризик внутрішніх конфліктів та затримок. З іншого боку, бікамералізм надає можливість для більш збалансованого та всебічного розгляду законопроектів, забезпечуючи представництво різних регіональних і соціальних груп. Верхня палата, як правило, виконує функцію стримування і противаг, переглядаючи і доповнюючи рішення нижньої палати. Це може запобігти поспішним або недостатньо обдуманим рішенням, які можуть бути прийняті під впливом короткострокових політичних інтересів. Крім того, бікамералізм може забезпечити глибший і більш експертний аналіз законодавчих ініціатив, що підвищує якість прийнятих законів. Залучення різних точок зору і досягнення компромісу між палатами сприяє більшій легітимності і прийнятності законів для всього суспільства. Наприклад, якщо одна система створює умови для більш широкого регіонального представництва або посилення рішень за рахунок експертних знань, інша може бути ефективнішою в адаптації законодавства до суспільних викликів та більш економічно вигідною для держави. Вибір між унікамералізмом і бікамералізмом часто залежить від конкретних політичних, історичних і соціокультурних умов кожної країни. Унікамеральна система

може бути більш доречною для невеликих, однорідних держав з усталеною демократичною традицією, тоді як бікамералізм може бути більш ефективним у великих, різномірних країнах з сильною регіональною автономією. У кінцевому рахунку, обидві системи мають свої унікальні переваги і виклики, і вибір між ними повинен базуватися на ретельному аналізі потреб і пріоритетів конкретної держави [5].

Бікамеральні системи сприяють більш ретельному та стабільному законотворчому процесу, забезпечуючи ширше представництво різних груп. Проте, вони можуть створювати певні складнощі в ухваленні рішень через потребу в узгодженні різних точок зору та інтересів. Верхня палата часто виконує роль ревізійної інстанції, перевіряючи рішення нижньої палати на відповідність правовим нормам і загальнодержавним інтересам. Це допомагає уникнути поспішних або недостатньо обдуманих рішень, сприяючи прийняттю більш виважених і збалансованих законів. Крім того, бікамералізм забезпечує представництво різних соціальних, регіональних або національних груп, що робить законотворчий процес більш інклюзивним і демократичним. Однак бікамеральні системи також можуть викликати деякі труднощі у прийнятті рішень через необхідність досягнення консенсусу між різними інтересами та поглядами. Процес законодавчої роботи в умовах бікамералізму зазвичай є більш тривалим і складним, оскільки законопроекти повинні пройти через обидві палати і отримати їхню згоду. Це може призводити до затримок у прийнятті важливих рішень, особливо в ситуаціях, коли палати контролюються різними політичними силами або мають різні погляди на ключові питання. Конфлікти між палатами можуть стати причиною законодавчого глухого кута, коли важливі законопроекти залишаються неприйнятими через відсутність компромісу. Незважаючи на ці труднощі, бікамеральні системи все ж мають свої переваги, що робить їх популярними в багатьох країнах світу. Вони сприяють більш детальному розгляду законопроектів і врахуванню різних точок зору, що підвищує якість законодавства. Крім того, потреба в досягненні консенсусу сприяє політичному діалогу і компромісу, що є важливими складовими демократичного процесу. У підсумку, хоча бікамералізм може ускладнювати законотворчий процес, він також забезпечує його більшу обґрунтованість і стабільність, роблячи політичну систему більш стійкою і адаптивною до різних соціальних і політичних викликів.

На завершення можна підкреслити, що бікамералізм має важливе значення в процесі ухвалення законів і формування політичних рішень. Ця структура парламенту забезпечує дієвий механізм для розгляду законодавчих пропозицій, враховуючи різні думки та інтереси різних соціальних груп і регіонів. Бікамеральна система сприяє ретельному та збалансованому прийняттю рішень, допомагаючи уникнути поспішних і недостатньо обґрунтованих законопроектів, а також підвищує легітимність прийнятих нормативно-правових актів. Враховуючи всі ці аспекти, можна зробити висновок про важливість і раціональність використання бікамералізму в законодавчій і політичній діяльності.

Висновки. Таким чином, бікамералізм, як ключовий елемент парламентської системи, відіграє значну роль у процесі ухвалення законів і прийняття політичних рішень. Наявність двох палат у парламенті має важливе значення для політичного процесу і законотворчості. Бікамеральна система надає ефективну платформу для обговорення, аналізу та затвердження законодавчих пропозицій. Кожна палата, маючи власний склад і форму представництва, дозволяє висловлювати різні точки зору та обґрунтовувати рішення. Такий підхід забезпечує врахування інтересів різних соціальних груп, регіонів та політичних сил, що сприяє прийняттю більш зважених і обґрунтованих рішень. Крім того, двопалатна система парламенту сприяє запобіганню швидкому ухваленню необґрунтованих або поспішних законопроектів. Завдяки двом палатам, які перевіряють, обговорюють та аналізують

законодавчі пропозиції, збільшується ймовірність виявлення потенційних недоліків або протиріч, що дозволяє уникнути прийняття необґрунтованих рішень. У підсумку, бікамералізм сприяє підвищенню легітимності та демократичності прийнятих рішень. Оскільки законопроекти проходять через дві незалежні палати, враховується ширший спектр поглядів та інтересів, що робить процес ухвалення законів більш представницьким і легітимним. Таким чином, двопалатна система впливає на законотворення та формування політичних рішень, забезпечуючи більш збалансований і обґрунтований процес, який відображає різноманітність інтересів і зміцнює демократичні цінності в суспільстві. Отже, бікамералізм має свої переваги та недоліки, а його вплив на прийняття законів і формування політичних рішень залежить від конкретних умов та контексту кожної країни.

Список використаної літератури

1. Фісун О. А. Двопалатний парламент: світовий досвід та українські реалії: Монографія. Харків: Золоті сторінки. 2008. 200 с.
2. Ірклієнко А. І. Бікамералізм в умовах формування конституційної демократії. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ. 2021. 212 с.
3. Павлишин О. В., Дурдинець М. Ю. Двопалатний парламент як форма демократичної влади в Україні: історико-правовий аналіз і перспективи. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2019. № 1 (17). С. 60–66.
4. Llanos M., Nolte D. Bicameralism in the Americas: Around the Extremes of Symmetry and Incongruence. *The Journal of Legislative Studies*. 2003. Vol. 9. № 3. P. 54–86.
5. Довгострокові ефекти впровадження бікамералізму в Україні. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2011-11/bikameralizm-8b177.pdf> (дата звернення: 21.02.2024)

THE INFLUENCE OF BICAMERALISM ON THE PASSING LAWS AND THE FORMATION OF POLITICAL DECISIONS

Vitalii Slyvka

*Uzhhorod National University, Faculty of Social Sciences,
Department of political science and public administration
Universytetska str., 14, 88000, Uzhhorod, Ukraine*

This article examines the influence of bicameralism on the process of adopting laws and forming political decisions. The object of analysis is bicameralism – a system of parliamentary structure that provides for the existence of two chambers or chambers in the legislative body. The author considers how this structure affects the process of law-making and decision-making in different countries. The article highlights the advantages and disadvantages of the bicameral system, as well as compares various models of this system in the world. Practical aspects of the work of bicameral parliaments are explored, including the distribution of power between the chambers, procedures for passing laws, interaction with other branches of government, and the impact on political stability. The key factors affecting the change in the structure of the parliament are various tasks and functions that define it as a political center of law-making and an institution for the formation of the state development program of the country. The implementation of the bicameral system allows maintaining the balance of power in the parliament, balancing the representative functions of each of the chambers, and also increasing the level of legal competence in the law-making process. The bicameral structure of the parliament is an effective mechanism for establishing and maintaining social balance in society. Compared to unicameral parliaments, which are mostly characteristic of smaller, more

homogeneous and centralized countries, bicameral structures demonstrate their effectiveness in countries with a multi-system society and a complex federal structure. It has been determined that bicameralism has its advantages and disadvantages, and the impact on the adoption of laws and the formation of political decisions depends on the specific conditions and context of each country. The conclusions of the article help to better understand the role of bicameralism in the legislative process and its influence on the formation of political decisions in the modern world.

Key words: bicameralism, parliament, bicameral parliament, bicameral system, parliamentary structure.